

Jäätmeseaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Eelnõu eesmärk on viia kehtiv jäätmeseadus kooskõlla Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2023/1542, mis käsitleb patareisid ja akusid ning patarei- ja akujäätmeid, millega muudetakse direktiivi 2008/98/EÜ ja määrust (EL) 2019/1020 ning tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2006/66/EÜ (edaspidi määrus 2023/1542).

Määruse 2023/1542 algatuse eesmärk oli ajakohastada patareisid ja akusid käsitlevat ELi õigust ja luua ühtlustatud reguleeriv raamistik patareide ja akude jaoks, et vältida siseturu killustatust. Patareid ja akud on oluline energiaallikas ning ühed peamised kestliku arengu, keskkonnahoidliku liikuvuse, puhta energia ja kliimanetraalsuse võimaldajad. Eeldatakse, et nõudlus patareide ja akude järele kasvab lähiaastatel kiiresti, eelkõige seoses elektrisõidukite ja kergtranspordivahenditega, mis kasutavad akusid veojõu tekitamiseks. See muudab patareide ja akude turu kogu maailmas üha strateegilisemaks. Patarei- ja akutehnoloogia valdkonnas jätkub märkimisväärne teaduslik ja tehniline areng. Võttes arvesse patareide ja akude strateegilist tähtsust, et tagada õiguskindlus kõigile asjaomastele ettevõtjatele ning vältida diskrimineerimist, kaubandustõkkeid ja moonutusi patareide ja akude turul, on vaja kehtestada normid, mis käsitlevad patareide ja akude kestlikkusparameetreid, jõudlust, ohutust, kogumist, ringlussevõttu ja taaskasutamist ning lõppkasutajatele ja ettevõtjatele patareide ja akude kohta antavat teavet. On vaja luua ühtlustatud õigusraamistik liidus turule lastavate patareide ja akude kogu olelusringiga tegelemiseks. Ühtlustatud raamistiku eesmärk on vältida erinevate riiklike meetmete tekkimist, et tegeleda patareide strateegilise tähtsuse, nende suurema kasutamise ja patareijäätmete suurenemisega kaasneva keskkonnamõjuga. See on lahutamatu osa ELi rohelisest kokkuleppest – ELi uuest majanduskasvu strateegiast, mille eesmärk on muuta EL tänapäevase, ressursitõhusa ja konkurentsivõimelise majandusega ühiskonnaks, kus:

- 2050. aastaks ei ole kasvuhoonegaaside netoheidet;
- majanduskasv on lahutatud ressursikasutusest;
- ühtegi inimest ega piirkonda ei jäeta kõrvale.

Direktiiv 2006/66/EÜ asendatakse teatud üleminekuaja jooksul määrusega 2023/1542 ja kehtestatakse Euroopa Liidus patareide ja akude tootmise, turustamise ja neist tekkinud jäätmete kogumise ja käitlemise ühtsed nõuded. Määruse 2023/1542 eesmärk on tagada, et edaspidi on patareidel väike süsinikujalajalg, nende puhul kasutatakse minimaalselt kahjulikke aineid, nende jaoks on vaja vähem kolmandatest riikidest pärit tooraineid ning need kogutakse, taaskasutatakse ja võetakse suurel määral ringlusse Euroopa Liidus. Määrus 2023/1542 edendab patareide ja akude jätkusuutlikkust kogu nende elutsükli vältel ja see hõlmab kõiki tüüpi akusid ja patareisid, kaasa arvatud neid, mis on paigaldatud elektroonikaseadmetesse, kergtranspordivahenditesse ja muudesse sõidukitesse.

Eelnõuga ei kaasne olulist õiguslikku muudatust ega muud olulist mõju, kuna määruks 2023/1542 ette nähtud rakendusmeetmed on Eesti õiguses olulises osas juba olemas. Valdavalt tuleb kehtetuks tunnistada seni valdkonda reguleerivad sätted, kuna nende kehtima jäämine võib takistada määruse 2023/1542 vahetut õigusmõju.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Kliimaministeeriumi ringmajanduse osakonna nõunik Kelli Seppel (kelli.seppel@kliimaministeerium.ee), õigusekspertiisi on teinud õiguseosakonna

nõunik Kätlin Oeslg (kathlin.oeslg@kliimaministeerium.ee) ja keeleteimetaja oli Justiitsministeeriumi õigusloome korralduse talituse keeleteimetaja Aili Sandre (aili.sandre@just.ee).

1.3. Märkused

Eelnõu on seotud Euroopa Liidu õiguse rakendamisega ja sellega tagatakse eelkõige kooskõla Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega 2023/1542.

Kuigi tegemist on otsekohalduva määrusega, siis selles sisalduvad nõuded teatud riigisiseste mehhanismide loomiseks selle terviklikuks rakendamiseks.

Eelnõukohase seadusega muudetakse jäätmeseaduse redaktsiooni RT I, 17.03.2023, 37.

Eelnõu vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu poolthälte enamus.

2. Seaduse eesmärk

Seaduseelnõu väljatöötamisele ei eelnenud väljatöötamiskavatsust, kuna eelnõu puudutab ELi õiguse rakendamist. ELis toimus määruse 2023/1542 avalik konsultatsioon kahes voorus. Osana patareide ja akude säästvusnõudeid käsitleva seadusandliku algatuse ettevalmistamisest korraldas siseturu, tööstuse, ettevõtluse ja VKEde peadirektoraat 2019. aasta juunist novembrini esimese konsultatsioonivooru. See koosnes avalikust konsultatsioonist, mille käigus saadi 180 vastust, ja kolmest avalikust sidusrühmade kohtumisest, kus käsitleti kahe teostatavusuuringu tulemusi.

Pärast poliitilist otsust asendada patarei- ja akudirektiiv ühe õigusaktiga ning lisada sellesse akude säästvusnõuded, mille kallal siseturu, tööstuse, ettevõtluse ja VKEde peadirektoraat oli töötanud alates 2018. aasta keskpaigast, toimus 2020. aasta veebruarist maini konsultatsioonide teine voor. Teine voor hõlmas järgmist:

- sihipärased intervjuud patareide ja akude väärtusahela, tarbijate ja keskkonnaühenduste esindajatega;
- ettevõtete (valmistajad, jäätmekäitlejad ja ringlussevõtjad) uuring;
- teadusuuringute ja innovatsiooniprojektide (mida rahastatakse programmide „Horisont 2020“ ja LIFE raames) esindajate uuring;
- valdkondlikud kohtumised sidusrühmadega;
- kohtumine liikmesriikide eksperdirühmaga.

Määruse ettepaneku esialgne mõjuhinna¹ avaldati 28. mail 2020 ja tagasiside andmise tähtaeg lõppes 9. juulil 2020. Kokku saadi 103 vastust, mis suures osas toetasid sidusrühmade protsessi alguses (näiteks sidusrühmadega peetud sihipäraste konsultatsioonide käigus) esitatud seisukohti.

Üldiselt näitasid konsultatsioonid, et üldsus on tunnistanud regulatiivset algatust, mis hõlmaks integreeritud viisil kogu patareide ja akude väärtusahelat. Avalikes konsultatsioonides osalenud sidusrühmad tunnistasid üldiselt, et tehnoloogilised, majanduslikud ja sotsiaalsed muutused õigustavad patareisid ja akusid käsitleva uue õigusraamistiku loomist. Sidusrühmad nõustusid ka sellega, et olemasolevaid eeskirju tuleks paremini ühtlustada ning vaja on kogu

¹ [KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE](#)
[Euroopa Parlamendi ja nõukogu 6. septembri 2006. aasta direktiivi 2006/66/EÜ \(mis käsitleb patareisid ja akusid ning patarei- ja akujäätmeid ning millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 91/157/EMÜ\) rakendamise ning selle keskkonnale ja siseturu toimimisele avalduva mõju kohta.](#)

patareide ja akude olulusringi hõlmavat ELi raamistikku. Nad ütlesid, et see raamistik peaks sisaldama ühiseid ja rangemaid kestlikkuskõudeid patareide ja akude, nende komponentide, patarei- ja akujäätmete ja ringlusse võetud materjalide kohta, et kehtestada selged ja ühised eeskirjad ELi ühtse turu toimimise tagamiseks.

Tööstusharu esindajate väljendatud peamised vajadused olid järgmised:

- stabiilne õigusraamistik, mis tagab investeerimiskindluse;
- võrdsed tingimused, mis võimaldavad patareisid ja akusid säästvalt toota, ning
- ringlussevõtuturgude tõhus toimimine, et suurendada kvaliteetsete teiseste toorainete kättesaadavust.

Peamised mured, mida kodanikuühiskonna esindajad väljendasid, olid seotud vajadusega hankida tooraineid säästvalt ning kohaldada patareide ja akude väärtusahelas ringmajanduse põhimõtteid.

Eesti seisukohad algatuse „Euroopa parlamendi ja nõukogu määrus, mis käsitleb patareisid ja akusid ning patarei- ja akujäätmeid ning millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2006/66/EÜ ja muudetakse määrust (EL) 2019/1020 (COM(2020) 798)“ kohta on seletuskirja lisas 2.

Kokkuvõtlikult Eesti toetas:

- patareide ja akude määruse eelnõu üldisi eesmärgi, et edendada ringmajandusele üleminekut ja vähendada patareide keskkonna- ja sotsiaalmõju kogu olulusringi vältel;
- eelnõu eesmärgi suurendada tekkinud kantavate patareide ja akude jäätmete kogumist 65%ni 2025. aastaks ja 70%ni 2030. aastaks, kuid kogumismäära arvutusmetoodika koostamisel 2027. aastal tuleks lähtuda kogumiseks kättesaadavusest või akude kestvusest;
- eelnõu ettepanekut suurendada ringlussevõtu sihtmäärasid ja materjalide taaskasutusse võtmise eesmärkide seadmist. Ühtlasi peab olema tagatud oluliste patarei- ja akujäätmete voogude liikumine Euroopa Liidu ühisturul;
- teise toorme kasutuselevõtu eesmärgi tööstuslikes patareides ja akudes ning elektrisõiduki- ja mootorisõidukiakudes;
- määruse eelnõu eesmärgi reguleerida tööstuslike patareide ja akude ning elektrisõidukiakude kasutusotstarbe muutmist ja nende taastamist. Need tegevused tuleb määrusega selgelt kindlaks määrata ja kehtestada üheselt mõistetavad nõuded. Oluline on, et kasutusotstarbe muutmise või taastamise läbinud seadmed on nõuetekohaselt töödeldud kooskõlas Euroopa Liidu õigusaktidega ja rahvusvaheliste lepingutega;
- lähenemisviisi, kus tootjad või nende nimel tegutsevad tootjavastutusorganisatsioonid peavad kehtestama kogumiskorra, mille on kinnitanud sõltumatu ekspert ja pädev ametiasutus. Sõltumatu eksperdi nõuded peaksid olema selgelt kindlaks määratud;
- kantavatele patareidele ja akudele, tööstuslikele akudele ja elektrisõidukiakudele ettepanekus pakutud parameetrite kehtestamist. Kasutajad peavad saama teadlike otsuste tegemiseks läbipaistvat, usaldusväärset ning selget teavet patareide ja akude kohta;
- ettepanekut vähendada elektrisõidukiakude ja tööstuslike akude tootmise CO₂ jalajälge, kuna elektrisõidukiakude ja tööstuslike akude kasutamine kasvab. Kasutajad peavad saama teadlike otsuste tegemiseks informatsiooni CO₂ jalajälje kohta;
- sisemise salvestusega tööstuslike akusid ja üle 2 kWh mahutavusega elektrisõidukiakusid turule laskvatele ettevõtjatele tarneahelaga seotud hoolsuskohustuse kehtestamist, mille raames tuleks hinnata ka levinumaid sotsiaalseid ja keskkonnariske ning näha ette reageerimisstrateegia kahjulike mõjude ennetamiseks ja leevendamiseks. Toetame määruse eelnõu sotsiaalsete ja keskkonnariskide kategooriaid. Sotsiaalsete riskide kategooriad peaks hõlmama mõju ühiskondlikule elule, eelkõige inimõigustele, sealhulgas laste kaitsele ja soolisele võrdsõiglikkusele, samuti mõju inimeste tervisele ja ohutusele, töötervishoiule ja tööohutusele ning töötajate õigustele.

Lisaks leidis Eesti, et vajalikud delegeeritud ja rakendusaktid tuleb vastu võtta vähemalt 12 kuud enne kohustuste jõustumist, et jätta tootjatele mõistlik üleminekuaeg. Eesti jaoks on oluline, et määruse kergtranspordivahendite mõiste kataks täiendavalt elektritõukerattad. Leiame, et komisjoni poolt 2030. aastaks välja töötatav kergtranspordivahendite akude jäätmekogumismäära arvutusmetoodika peaks võtma arvesse akude kestvust ja kättesaadavust.

Eelnõu eesmärk on tagada määruse 2023/1542 rakendamine. ELi määrus on tervikuna siduv ja vahetult kohaldatav kõigis liikmesriikides (Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 288 lõige 2). Euroopa Kohus on märkinud, et liikmesriigi poolt EL määruse ülevõtmine selle sätete riigisisesse õigusesse ümberkirjutamise abil ei ole lubatav (vt EK 7. veebruari 1973. a otsus asjas C-39/72 komisjon vs. Itaalia, p 17; 2. veebruari 1977. a otsus asjas C-50/76 Amsterdam Bulb BV vs. Produktschap voor Siergewassen, p 7). Mõnel juhul võib olla vaja võtta määruse rakendamiseks vastu riigisiseseid õigusakte selleks, et määrata kindlaks ELi õigust kohaldavad liikmesriigi institutsioonid, liikmesriigi õigusega sobivad sanktsioonid ELi määrusest tulenevate kohustuste täitmata jätmise eest jms. Sellisel juhul ei tohi ELi määrust rakendav liikmesriigi õigus olla ELi õigusega vastuolus ja riigisisese õigusakti sisu peab vastama ELi määruses sätestatud volitusnormi ulatusele (vt Riigikohtu halduskolleegiumi 5-23-2 11(15) 5. oktoobri 2006. a otsus asjas nr 3-3-1-33-06, punkt 15).²

Määruses 2023/1542 kasutusel olevad patarei ja aku terminid on riigisiseses süsteemis olemas, kuid termini määratlused on riigisiseses õiguses kitsamad, mistõttu tuleb neid muuta.

Määrus 2023/1542 näeb liikmesriikidele ette kohustuse pädeva asutuse määramiseks, mis korraldab ja tagab määruses 2023/1542 kehtestatu rakendamiseks vajaliku menetlusraamistiku loomise, eelkõige seoses laiendatud tootjavastutuse süsteemidega hõlmatud lubade andmise ning haldamisega, tootjate ja tootjavastutusega tegelevate organisatsioonide registri loomisega ja liikmesriigi õigusega sobivate sanktsioonide vastuvõtmise määruse 2023/1542 kohaste kohustuste täitmata jätmise eest.

Määruse 2023/1542 rakendamiseks tuleb liikmesriigil:

- määrata üks või mitu pädevat asutust, mis vastutavad järelevalve eest tootjate ja tootjavastutusorganisatsioonide üle patarei- ja akujäätmekogumise nõuetekohase käitlemisega. Praegu kontrollib tootjate ühenduste tegevuste ning patarei- ja akujäätmekogumise käitlemist üle Keskkonnaamet ning andmete esitamist Keskkonnaagentuur;
- luua tootjate register, mille eesmärk on jälgida tootjate vastavust määruse VIII peatüki nõuetele.

Eestis on kasutusel toimiv probleemtooteregister, mille kaudu esitavad tootjad andmeid turule lastud probleemtoodete kohta ning tootjate ühendused andmeid kogutud ja käideldud probleemtoodete koguste kohta. Selle vastavusse viimiseks määrusest 2023/1542 tulenevate täiendatud nõuetega esitatakse lisaks jäätmekogumise muutmise eelnõule Vabariigi Valitsusele ka Vabariigi Valitsuse määruse „Probleemtooteregistri põhimäärus“ muutmise eelnõu.

- tagada tõhus järelevalve laiendatud tootjavastutuse nõuete täitmise üle ning selle üle, et tootjavastutusorganisatsioonid täidaksid oma kohustusi koordineeritult;
- lisada oma meetmetesse loamenetluse üksikasjad tootjate ja tootjavastutusorganisatsioonide registreeringutaotluse või loamenetluse kohta.

² RK 5-23-2 p 67.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Jäätmeseaduses olulisi sisulisi muudatusi seoses määruses 2023/1542 ette nähtud rakendusmeetmetega tegema ei pea, kuna Eesti õiguses on meetmed olulises osas juba olemas. Valdavalt tuleb kehtetuks tunnistada seni kõnesolevat valdkonda reguleerivad sätted, kuna nende kehtima jäämine võib takistada määruse 2023/1542 vahetut õigusmõju.

Eelnõu koosneb kahest paragrahvist. Paragrahv 1 sisaldab eelnõus tehtavaid muudatusi ja paragrahvis 2 on sätestatud õigusakti jõustumisaeg.

Paragrahv 1 sätestab jäätmeseaduses tehtavad muudatused.

Punktiga 1 tunnistatakse alates 18. veebruarist 2027 a. kehtetuks jäätmeseaduse § 24¹, millega seatakse patareisid ja akusid sisaldavate elektri- ja elektroonikaseadmete valmistajale kohustus kavandada seadmed selliselt, et neis sisalduvad patareid ja akud oleksid hõlpsasti eemaldatavad. Patareide ja akude eemaldatavuse nõuded tulevad edaspidi määruse artiklist 11, mida kohaldatakse alates 2027. a 18. veebruarist. Määruse artikkel 11 lisab ning täpsustab võrreldes jäätmeseadusega kantavate patareide ja akude ning kergtranspordivahendite akude valmistajale ja turule laskjale patareide ja akude eemaldatavuse ja asendatavuse nõudeid.

Artikkel 11 nõuab, et „Iga füüsiline või juriidiline isik, kes laseb turule tooteid, millesse on paigaldatud kantav patarei või aku, peab tagama, et selline patarei või aku on toote kasutusea jooksul lõppkasutaja poolt igal ajal kergesti eemaldatav ja asendatav. Seda kohustust kohaldatakse üksnes patareide või akude kui terviku suhtes, mitte üksikute elementide või muude nendesse patareidesse või akudesse kuuluvate osade suhtes.“ Samuti sätestatakse, millised on erandid, mille puhul võib kavandada tooteid selliselt, et aku või patarei oleks eemaldatav vaid sõltumatute ekspertide poolt. Selliste toodete hulka kuuluvad muuseas professionaalsed pildidiagnostika ja kiiritusravi seadmed ning *in vitro* diagnostikameditsiiniseadmed. Samuti seadmed, mis on ette nähtud töötama püsivalt märjas keskkonnas ning mida võib pesta või loputada. Artikliga 11 seatakse tootjale kohustus tagada, et seadmetesse paigaldatavatele kantavatele patareidele ja akudele oleks viis aastat pärast seadme viimase mudeli turulelaskmist mõistliku ja mittediskrimineeriva hinnaga saadaval varuosadena kasutatavad kantavad patareid ja akud.

Punktiga 2 muudetakse jäätmeseaduse § 25 lõikes 3 selgitatud patarei ja aku mõistet, viidates määruse (EL) 2023/1542 artikli 3 lõikele 1, mille kohaselt on „patarei või aku“ – seade, mis annab keemilise energia muundamisest vahetult saadavat elektrienergiat, mis on sisemise või välise salvestusega ja mis koosneb ühest või mitmest mittelaetavast või laetavast elemendist, moodulist või nende pakist, ning sisaldab patareid või akut, mis on korduskasutamiseks ette valmistatud, kasutusotstarbe muutmiseks ette valmistatud või mille kasutusotstarvet on muudetud või mis on taastatud.

Määruse 2023/1542 põhjenduspunkt 11 sedastab, et määrust tuleks kohaldada kõigi liidus turule lastud või kasutusele võetud patareide ja akude kategooriate suhtes, olenemata sellest, kas need on toodetud liidus või imporditud. Seda tuleks kohaldada olenemata sellest, kas patarei või aku on paigaldatud seadmesse, kergtranspordivahendisse või muudesse sõidukitesse või on muul moel tootele lisatud või kas patarei või aku on liidus iseseisvalt turule lastud või kasutusele võetud. Käesolevat määrust tuleks kohaldada olenemata sellest, kas patarei või aku on kavandatud spetsiaalselt toote jaoks või on see üldkasutatav, ning olenemata sellest, kas see on tootesse paigaldatud või tarnitakse see koos tootega, milles kasutamiseks see on ette nähtud, või sellest eraldi. Turule laskmine loetakse toimunuks siis, kui patarei või aku on tehtud liidu turul esimest korda kättesaadavaks ning valmistaja või importija tarnib seda äritegevuse käigus kas tasu eest või tasuta turustamise, tarbimise või kasutamise eesmärgil. Seega ei pea nendele nõuetele vastama patareid või akud, mille turustajad, sealhulgas jaemüüjad, hulgimüüjad ja

valmistajate müügiüksused on ladustanud liidus enne käesoleva määruse asjakohaste nõuete kohaldamise kuupäeva.

Punktiga 3 muudetakse jäätmeseaduse § 25¹ lõiget 6. Nende tootjate hulka, kes on kohustatud sõlmima kirjaliku lepingu tootjate ühendusega probleemtoodetest tekkinud jäätmete kogumise, taaskasutamise või kõrvaldamise korraldamiseks, kuuluvad edaspidi ka patareide ja akude, välja arvatud mootorsõidukitesse paigaldatud süüte- valgustus- ja käivitusakud, tootjad.

Kehtiva sätte järgi on tootjate ühendusega kohustatud liituma vaid kantavate patareide ja akude tootjad. Kergtranspordivahendite, mootor- ja elektrisõidukiakude ning tööstuslike akude tootjatele see kohustus ei laienenud. Seetõttu on tekkinud olukord, kus kergtranspordivahendite akud ning tööstuslikud akud kestavad kauem kui kestab neid turule lasknud ettevõtete tegevus. See tähendab, et jäätmeteks muutumise korral ei ole tootjal võimalik oma tootest tekkinud jäätmeid kokku koguda ning taaskasutusse suunata, kuna ta on tegevuse lõpetanud. Tootjate ühendused koguvad tootjatelt jäätmekäitlustasu ettevõtja turule lastud toodete koguse põhjal. Tootjate ühendused on stabiilsemad kui üksikettevõtjad ning neil on kehtivad lepingud jäätmekäitlejatega, et tagada, et kõik kogutud jäätmed saaksid nõuetekohaselt käideldud.

Patareide ja akude tootjad on kohustatud korraldama teabekampaaniaid, et teavitada tarbijaid patareide ja akudega seotud keskkonnoahtudest ning patarei- ja akujäätmete korrektsest käitlemisest. Samuti peavad tootjad tagama ja tasuma iga viie aasta järel sortimisuuringu, et saada andmeid segaolme- ja elektroonikajäätmete hulka sattunud patarei- ja akujäätmete koguste kohta.

Sortimisuuringu korraldaja on riik, korraldades iga viie aasta järel vastava sortimisuuringu tellimiseks riigihanke ning koostab uuringu lähteülesande. Uuringu korraldamisega seotud kulud jagatakse riigi ja tootjate vahel proportsionaalselt uuringu tulemuste põhjal.

Sellised nõuded on tootja individuaalse vastutuse korral ebaproportsionaalselt kulukad ning teabekampaaniate mõju väiksem kui tootjate ühenduse korraldatud suuremamahulistel kampaaniatel. Soomes on kõigi probleemtoodete tootjatel tootjate ühendusega liitumise kohustus. Nende praktika puhul võib väita, et selline süsteem on laiendatud tootjavastutuse vaatest tõhusam kui tootjate individuaalne vastutus.

Mootorsõidukiakude puhul jääb tootjatele endiselt võimalus laiendatud tootjavastutuse nõuete individuaalseks täitmiseks. Mootorsõidukites kasutatavad käivitus-, valgustus- või süüteakud on peamiselt pliiaakud, millel on ka jäätmetena positiivne väärtus ning nende kogumise ja käitlemisega ei ole Eestis probleeme olnud. Selliseid akusid kogutakse ja käideldakse nii edukalt, et plii ringlussevõtumäär küündib erinevatel aastatel 90–100%-ni.

Punktiga 4 täiendatakse § 26 lõikega 3¹, lisades seadusesse viite otsekohalduvale määrusele 2023/1542 ja selgitades, et patareidest ja akudest tekkinud jäätmete kogumise, tootjale tagastamise ning taaskasutamise ja kõrvaldamise nõuded ning patarei- ja akujäätmete kogumise ja taaskasutamise sihtmäärad on reguleeritud ELi otsekohalduva määrusega 2023/1542.

Punktiga 5 muudetakse § 26⁵ pealkirja, jättes välja tekstiosa „ja kasutatud patareide ning akude“. Paragrahv reguleerib edaspidi vaid elektroonikaromude käitluskulude kohta esitatavat infot. Nõudmised patareide ja akude kasutajatele esitatavate käitluskulude kohta tulevad otse määruse 2023/1542 artikli 74 lõikest 5.

Punktiga 6 tunnistatakse kehtetuks § 26⁵ lõige 2, millega sätestati, et tootjad ei või näidata patareide või akude müügil jäätmekäitluskulusid eraldi patarei või aku hinna osana. Määruse 2023/1542 artikli 74 lõike 5 kohaselt tuleb lõppkasutajale uue patarei või aku müügikohas näidata eraldi tootja kaetavaid kulusid patarei- ja akujäätmete liigiti kogumisest ja nende transpordi ja töötlemise korral, samuti kogutud segaolmejäätmete koostise uuringu korraldamisega, teabe esitamisega patarei- ja akujäätmete vältimise ja käitlemise kohta ning andmete kogumise ja pädevatele asutustele esitamisega. Tootjad või tootjate ühendused peavad

koos patareide ja akude turustajatega koostöös töötama välja ühtse lahenduse, kuidas loetletud kulusid tarbijale nähtavaks teha. Selleks võib paigutada patareide ja akude müügikohta infotahvli tootja või tootjate ühenduse poolt eelnevalt kalendriaastal tehtud kulutustega või lisada infotahvlile viite tootja või tootjate ühenduse veebilehele, millelt kasutaja andmed hõlpsasti üles leiab.

Punktiga 7 tunnistatakse kehtetuks § 26⁶, mille kohaselt võib mootorsõidukites ja tööstuses kasutatavate patareide ja akude tootja kasutatud patareide ja akude tasuta vastuvõtmise asemel sõlmida juriidilisest või füüsilisest isikust ettevõtjast kasutajaga ka muu kokkuleppe akudest ja patareidest tekkinud jäätmete käitlemise kulude katmise kohta. Määruse 2023/1542 artikli 61 kohaselt on kõik mootorsõidukiakude, tööstuslike patareide ja akude ning elektrisõidukiakude tootjad või tootjavastutusorganisatsioonid kohustatud tasuta tagasi võtma kõik selliste patareide ja akude jäätmed, mis kuuluvad vastavasse kategooriasse, mille nad on turul esmakordselt kättesaadavaks teinud, olenemata nende olemusest, keemilisest koostisest, seisukorrast, tootemargist või päritolust. Samuti tagama nende liigiti kogumise, kohustamata lõppkasutajat ostma uut patareid või akut ning tingimusest, et patarei või aku peab olema ostetud neilt, ning tagama, et kõnealused patareide ja akude jäätmed kogutakse eraldi. Määrus ei näe ette erandit muuks kulude katmise lahenduseks. Tootja on kohustatud enda turule lastud kategooria patareide või akude jäätmed tasuta vastu võtma lõppkasutajatelt või tagasivõtu- ja kogumissüsteemidelt, mille nad on rajanud koostöös turustajatega, elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmete ja romusõidukite töötlemiskohtadega, ametiasutustega ja ettevõtjatega, kes tegelevad mootorsõidukiakude, tööstuslike patareide ja akude ning elektrisõidukiakude taastamise või kasutusotstarbe muutmisega.

Punktiga 8 jäetakse § 26⁷ pealkirjast välja tekstiosa „ning patareidest ja akudest“. Paragrahv reguleerib edaspidi vaid elektri- ja elektroonikaseadmetest tekkinud jäätmete tagasivõtmise kohustust tootja ja turustaja müügikohas. Patareide ja akude tootjate ja turustajate kohustused tekkinud jäätmete müügikohas vastuvõtmisega tulenevad otse määruse 2023/1542 artiklist 62, millega seatakse tagasivõtmise kohustused ka tarnimisega müügi ehk kaugmüügi teel ostetud seadmete turustajatele.

Punktiga 9 tunnistatakse kehtetuks § 26⁷ lõiked 3 ja 4, millest esimene kohustab patarei ja aku turustajat oma müügikohas tasuta tagasi võtma turustatava patarei või akuga sama liiki patareist või akust tekkinud jäätmed ja teine patarei või aku tootjat varustama turustajat patarei- või akujäätmete kogumiseks vajaliku kogumismahutiga. Alates 2025. a 18. augustist tulevad nõuded turustajatele müügikohas patarei- ja akujäätmete tasuta vastuvõtmiseks ja kogumismahutitega varustamise kohta otse määruse 2023/1542 artiklist 62.

Punktiga 10 täiendatakse § 26⁸ viitega määrusele 2023/1542, selgitades, et patarei ja aku kasutajale kättesaadavaks tehtava teabe loetelu on esitatud määruse III peatüki artiklis 14, milles esitatakse nõuded patarei või aku ostnud kasutajale, jäätmekäitlejale või kolmandale isikule esitatava teabe kohta, mis esitatakse akude seisukorra ja eeldatava kasutusea kohta, ning VIII peatüki artiklis 74, milles esitatakse nõuded teabele, mis esitatakse patarei- ja akujäätmete vältimise ja käitlemise kohta.

Punktiga 11 tunnistatakse kehtetuks § 26⁸ lõike 9 punktid 2 ja 3, mille kohaselt on üleriigilise teabekampaania korraldamisest vabastatud patarei ja aku tootjad, kes lasevad turule üksnes tööstuslikuks või professionaalseks kasutamiseks patareisid või akusid, mida kasutatakse mis tahes tüüpi elektrisõidukites, ning patarei ja aku tootjad, kes lasevad turule patareisid ja akusid üksnes koos mootorsõidukite või maastikusõidukitega. Määruse 2023/1542 artikli 74 kohaselt peavad kõigi patareide ja akude tootjad või tootjavastutusorganisatsioonid korraldama teadlikkuse suurendamise kampaaniaid ja pakkuma stiimuleid tarbijatele, et nad kõrvaldaksid

patarei- ja akujäätmeid kasutuselt nõuetekohaselt. Määruse 2023/1542 kohaselt peaksid tootjad ja turustajad aktiivselt osalema lõppkasutajate teavitamises patarei- ja akujäätmete kohustusliku liigiti kogumise ja kogumissüsteemide kättesaadavuse kohta. Samuti peaksid nad teavitama lõppkasutajaid sellest, kui oluline on lõppkasutajate roll patarei- ja akujäätmete keskkonna seisukohast optimaalse käitlemise tagamisel. Tootjad ja turustajad peaksid kasutama ajakohastatud infotehnoloogiat, et edastada teavet kõigile lõppkasutajatele ning anda aru patareide ja akude kohta. Teave tuleks esitada kas klassikaliste vahendite, näiteks välireklaami, plakati- ja sotsiaalmeediakampaaniate kaudu, või uuenduslikumate vahendite abil, näiteks elektrooniline juurdepääs veebisaitidele patareile või akule kinnitatud ruutkoodi abil. Teabekampaaniate eesmärk on tagada tarbijate teadlikkus patarei- ja akujäätmete liigiti kogumise nõuetest ning vältida patarei- ja akujäätmete sattumine ebaseaduslike jäätmekäitlejate valdusesse.

Punktiga 12 tunnistatakse kehtetuks § 27 lõike 1 punkt 2, mille kohaselt on Euroopa Majanduspiirkonnas keelatud turule lasta elavhõbedat või kaadmiumi sisaldavaid patareisid ja akusid. Muutuse eesmärk on võimaldada kaadmiumi kasutamist sõidukites, mille suhtes kohaldatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2000/53/EÜ (9) II lisa kohast erandit. Määruse 2023/1542 kohaselt on lubatud turule lasta kantavaid patareisid ja akusid, mis sisaldavad kaadmiumi kuni 0,002% massist. Patareid ja akud, olenemata sellest, kas need on seadmetesse, kergtranspordivahenditesse või muudesse sõidukitesse paigaldatud või mitte, ei tohi sisaldada elavhõbedat (väljendatuna metallilise elavhõbedana) üle 0,0005% massist.

Elavhõbe ja kaadmium tuleb patarei- ja akujäätmete töötlemise käigus eraldada tuvastatavaks jäätmevooks ning stabiliseerida ja kõrvaldada ohutul viisil, nii et need ei saaks ohustada inimeste tervist ega keskkonda.

Patareid ja akud, mis sisaldavad kaadmiumi üle 0,002 %, peavad olema tähistatud kaadmiumi keemilise sümboliga Cd.

Punktiga 13 tunnistatakse kehtetuks § 29 lõike 4 punkt 8, millega antakse valdkonna eest vastutavale ministrile õigus anda välja määruseid kasutatud patareide ja akude käitlusnõuete kehtestamiseks. Kasutatud patareide ja akude käitlusnõuded sätestatakse alates 18.08.2025 määruse 2023/1542 artiklis 70 ja XII lisas.

Punktiga 14 täiendatakse § 119 lõikega 9², milles sätestatakse, et määruse 2023/1542 VIII peatükis käsitletud patarei- ja akujäätmete kogumise ja käitlemise riiklikku järelevalvet teeb Keskkonnaamet.

4. Eelnõu terminoloogia

Seaduseelnõu taasesitab määruse EL/2023/1542 kohased patarei ja aku mõisted, nende sisu on täpsemalt lahti kirjutatud seletuskirja osas 3 punktis 2, millega muudetakse seaduse § 25 lõiget 3.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu tagab Eesti õiguse vastavuse ELi määrusest 2023/1542 tulenevate sätetega. Liikmesriigid peavad jäätmeseadusega tagama nende sätete kohaldamise alates 18. augustist 2025.

Vastavustabel on seletuskirja lisas nr 1.

6. Seaduse mõjud

Seadusel puudub oluline mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele, regionaalarengule ning oluline sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju.

Määruse vastuvõtmisega kaotatakse konkurentsi moonutused ja eelised turul. Ühesugused reeglid ja haldusmenetlused liikmesriigiti tagavad ettevõtjatele ühesugused kogukulud. Sama kehtib ringlussevõtu kohta. Edaspidi on liikmesriikides ringlussevõtu tulemuslikkus ning selle arvutamise meetod samad. Ka hoiab määrus ära takistused patareide ja akude vabal liikumisel, kuna patarei- ja akujäätmete kogumisele, töötlemisele ja ringlussevõtule rakenduvad kõigis liikmesriikides ühesugused nõuded.

Eestis on 627 kantavate patareide ja akude maaletoojat, kellest suurimad 23 registreeritud kantavate patareide ja akude maaletoojat lasevad patareisid ja akusid Eesti turule keskmiselt 15 t/a. Kantavate patareide ja akude suurimateks turule laskjateks on telefonide, arvutikaupade, valve- ja tulekahjusignalisatsiooni seadmete maaletoojad, kaubandusketid (näiteks Prisma, Selver, Maxima, Coop) ning elektri- ja elektroonikaseadmete maaletoojad. Eestis on registreeritud 16 mootorsõiduki akude maaletoojat, kes lasevad turule keskmiselt 96,8 t/a pliiakusid. Suuri tööstuslike patareide ja akude maaletoojaid on 14 ning nende keskmine turule lastud kogus aastas on 29,4 t. Tööstuslike patareide ja akude maaletoojad on tööstusettevõtted, elektrisõidukite maaletoojad ning sideteenuse pakkujad.

Algatuse „Euroopa parlamendi ja nõukogu määrus, mis käsitleb patareisid ja akusid ning patarei- ja akujäätmeid ning millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2006/66/EÜ ja muudetakse määrust (EL) 2019/1020 (COM(2020) 798)“ Eesti seisukoht mõjude osas on leitav seletuskirja lisas.

Kavandatud muudatus 1: täpsustatud nõuded patareide ja akude märgistusele

Mõju ettevõtetele

Eestis patareide ja akude valmistajaid ei ole, mistõttu tootmisest muudatus ei puuduta.

Ettevõtted peavad tagama, et kõik Eestis turule lastud patareid ja akud, sealhulgas seadmetesse ja sõidukitesse paigaldatud patareid ja akud oleksid nõuetekohaselt märgistatud selge teabega patarei või aku keemilise koostise, taaskasutamise- ja käitlemisvõimaluste kohta. Ettevõtted, kes täidavad täiendatud nõudeid, võivad saada konkurentsieelise. Selge ja arusaadav märgistus suurendab tarbijate usaldust ja teadlikkust toote keskkonnamõjudest, mis võib omakorda mõjutada müügitulemusi.

Maaletoojatele või turustajatele toovad rangemad märgistusnõuded kaasa toote nõuetele vastavuse kontrollimise. Tööstuslike akude ja elektrisõidukiakude maaletoojad peavad lisaks veenduma, et tootega kaasneks nõuetele vastav CO₂-jalajälje deklaratsioon. Samuti peab tööstuslike akude ja elektrisõidukiakudel olema akupass ja akuhaldussüsteem. Rangemad märgistusnõuded annavad jäätmekäitlejatele selgema teabe patarei- ja akujäätmete keemilise koostise kohta, lihtsustades nõnda nende ohutut käitlemist ja suurendes ringlusse võetava materjali kogust.

Mõju tarbijale

Rangemad märgistusnõuded annavad patarei ja aku kasutajatele paremad teadmised patarei ja aku keemilisest koostisest ja selle keskkonnamõjust. Samuti saavad tarbijad uute märgistusnõuete mõjul eelistada kestmataid tooteid.

Patareide ja akude tootmisele ja kogumisele seatavad rangemad nõuded võivad suurendada kulu tarbijatele. Tootjad peavad looma keskkonnasäästlikumaid ja sotsiaalselt vastutustundlikumaid tooteid, mis on eeldatavalt kallimad kui praegu turul olevad tooted. Sellega võib leibkondade

jaoks kaasneda kulude tõus, mis omakorda mõjutab inimeste ostuvõimet. Samas jõuavad turule kvaliteetsemad patareid ja akud, mille eluiga on ka pikem ning pärast kasutusea lõppu on neis ka väärtuslikumad materjalid kui praegustes mittelaetavates patareides.

Mõju elu- ja looduskeskkonnale

Mõju elu- ja looduskeskkonnale on positiivne. Rangemad nõuded patareide ja akude märgistamisele suurendavad tarbijate teadlikkust patareide ja akude keskkonnamõjust ja suunavad tarbijaid patarei- ja akujäätmeid tootjale tagastama. Seeläbi väheneb loodusesse jõudvate patarei- ja akujäätmete hulk ning suureneb ringlusse võetud materjalide kogus.

Kavandatud muudatus 2: suuremad sihtarvud patarei- ja akujäätmete kogumisele

Sihtrühm: patareide ja akude tootjad

Määruse kohaselt peavad tootjad või nende nimel tegutsevad tootjavastutusorganisatsioonid ja liikmesriigid saavutama kantavate patareide ja akude jäätmete kogumise miinimumeesmärgid, mis on 63% 2027. a 31. detsembriks ning 73% 2030. aasta 31. detsembriks. Kehtiv iga-aastane kogumise miinimumeesmärk on 45%. Eesti kantavate patarei- ja akujäätmete kogumismäär 2018. aastal oli 29%. ELi keskmine kogumismäär on 47,5%. Kogumismäära tõstmine peaks vähendama kantavates patareides ja akudes sisalduvate ohtlike ainete kahjulikku mõju keskkonnale ja soodustama patarei- ja akujäätmete nõuetekohast kõrvaldamist.

Lisaks senistele sihtarvudele kantavate patareide ja akude kogumisele seatakse määrusega 2023/1542 sihtarvud ka kergtranspordivahendite akude kogumisele. Nende akude tootjad peavad saavutama vähemalt järgmised kogumise eesmärgid: 51% 2028. a 31. detsembriks ning 61% 2031. a 31. detsembriks. Kergtranspordivahendite akude kogumise üle ei ole seni eraldi arvestust peetud, kuna kergtranspordivahendite akud on kuulunud kantavate patareide ja akude kategooriasse. Lisandunud sihtarvud peaksid kergtranspordivahendite tootjaid motiveerima tõhusat kogumisvõrgustikku looma, et ka kergtranspordivahendite akud saaksid pärast kasutusea lõppu seadmest või sõidukist nõuetekohaselt eemaldatud, eraldi kogutud ja käideldud.

Kogumise sihtarvude suurendamisega seoses peavad tootjate ühendused laiendama kogumissüsteemi, millest tulenevalt võivad suureneka kulud tootjatele ning toodetele. Komisjoni poolt tellitud mõjuhindangust selgub, et kogumismäära tõstmise maksumus on hinnanguliselt 1,09 eurot elaniku kohta aastas 65% kogumismäära puhul ning 1,43 eurot elaniku kohta aastas 70% kogumismäära puhul. Neid kulusid rahastatakse laiendatud tootjavastutuse mehhanismi kaudu rakendades „saastaja maksab“ põhimõtet. Kogumismäärade tõstmisega võivad tõusta ühekordsete patareide hinnad ning elektri- ja elektroonikaseadmete hinnad, mis sisaldavad sihtarvude suurendamisest mõjutatud patareisid ja akusid.

Mõju elus- ja looduskeskkonnale

Mõju elus- ja looduskeskkonnale on positiivne. Määrusega kehtestatakse säästvus-, ohutus- ja märgistusnõuded, et võimaldada patareide ja akude turule viimist ja kasutuselevõttu, ning patarei- ja akujäätmete kogumise, töötlemise ja ringlussevõtu nõuded. Ringmajanduse edendamiseks väheneb tooraine nõudlus ning vähendatakse keskkonnamõju. Lõpptarbija saab infot toote ohutuse kohta ning kõrvaldamise kohta, mis omab positiivset mõju tervisele ning keskkonnale. Positiivset mõju tõstab ettepanekus sätestatud eeskirjade kehtestamine elektrisõidukiakude ja tööstuslike akude CO₂ jalajälje kohta, mille kaudu väheneb CO₂ jalajalg terves toote olelusringis. Positiivset mõju looduskeskkonnale avaldab samuti määruses sätestatud kohustus kasutada ringlusse võetud materjali tööstuslikes patareides ja akudes ning elektrisõiduki- ja mootorsõidukiakudes. Selle nõudega edendatakse patarei- ja akutööstuses ringmajandust ning vähendatakse tooraine nõudlust. Olulist positiivset mõju toob määruses kehtestatud punkt, et tootjad tagavad individuaalselt või tootjavastutusorganisatsiooni kaudu kõigi kantavate patareide ja akude jäätmete kogumise olenemata nende liigist, tootemargist või päritolust. Selleks loovad nad lõppkasutaja jaoks tasuta kogumispunktide võrgustiku koostöös

teiste asjaomaste ettevõtjatega. Kuna Eestis on võimalik käidelda ainult pliiakusid ning ülejäänud patareide ja akude käitlusvõimalus puudub, siis võib avalduda teatav negatiivne mõju riikidevahelise jäätmeveo transpordiga keskkonnale. Kuid neid mõjusid on võimalik minimeerida läbi parema planeerimise ja ringmajanduse kasutuse.

Kavandatud muudatus 3: ühtsed nõuded jäätmekäitlustehnoloogiatele

Ringlussevõtu tehnoloogiad on kapitalimahukad ja nõuavad seega märkimisväärset mastaabisäästu. Ringlussevõtjatel peab olema võimalik tegutseda ühtsete nõuete alusel, mida kohaldatakse kogu ELis kõigi ringlussevõtuga tegelevate ettevõtjate suhtes ühtemoodi. Kui ELi tasandil ei võeta meetmeid ühtlustatud eeskirjade kehtestamiseks, põhjustaks riiklikul tasandil sekkumine erinevusi ettevõtjatele kohaldatavates nõuetes. Seega on vaja kõiki liikmesriike hõlmavat ühtlustatud ja hästi toimivat ühtset turgu, kus kõigi patareide ja akude väärtusahelasse kuuluvate ettevõtjate suhtes kohaldatakse samu eeskirju.

Määruses sätestatakse ringlussevõtu määrad (*recycling efficiency*) ja materjalide taaskasutusse võtmise määrad järgmiselt: alates 01.01.2025 – plii 75%, liitium 65%, muu 50%; alates 01.01.2030 - plii 80% ja liitium 70%. Ettepaneku eesmärk on toetada ringmajanduse arengut ja võimaldada materjalide ressursitõhusamat kasutamist. Teisese toormena tuleb kasutusse võtta alates 01.01.2026 koobalt, vask, nikkel ja plii – 90%, liitium 35%; alates 01.01.2030 koobalt, vask, nikkel, plii – 95%, liitium 70%.

Eestis käideldakse ainult pliiakusid, kõik ülejäänud patarei- ja akujäätmekäitlemiseks Eestist välja. Pliiakude ringlussevõtu protsent 2018. aastal oli 64,4% ning sellest plii ringlussevõtt 99%. Ülejäänud patarei- ja akujäätmekäitlemiseks (kantavate patareide ja akude, kergtranspordivahendite akude, tööstuslike patareide ja akude ning elektrisõidukiakude jäätmekäitlemiseks) eksporditakse käitlemiseks teistesse ELi riikidesse. Ringlussevõtu määrade saavutamises Eestis tegutsevatele jäätmekäitlejatele muudatusi ei tule, kuna pliiakude ringlussevõtt toimib ning säilib ülejäänud patarei- ja akude jäätmekäitlemiseks. Küll aga peavad tootjate ühendused ja patarei- ja akude jäätmekäitlused (sorteerimine, pakendamine) leidma efektiivsema võimaluse jäätmekäitlemiseks, nt koostöös naaberriikidega.

Ennustatakse, et akude nõudlus on 2030. aastaks kasvanud 14 korda võrreldes 2018. aastaga ning 2040. aastaks kasvab hinnanguliselt ringlussevõttu vajavate akude ja patareide jäätmekäitlemise hulk ligi 700 korda. Tuleb tulla toime majandussektorite vaheliste muutustega, mille käigus võib mootorsõidukite akude hulk väheneda ning elektrisõidukiakude hulk kasvada. Pliiakude käitluse vähenemine võib tuua kaasa sektoris töökohtade arvu olulise vähendamise. Samas võiks kaaluda liitium-ioon akude, elektrisõidukiakude ja tööstuslike akude ja patareide käitluse võimaluse loomist Eestis, mis tooks kaasa uute töökohtade loomise ning lahendaks meie käitlejate ja tootjate transpordi ja ringlussevõtu sihtmäärade saavutamise probleemid.

Mõju elus- ja looduskeskkonnale

Mõju elus- ja looduskeskkonnale on positiivne. Kavandatud meetmed vähendavad patareide ja akude jäätmekäitlemise teket ning aitavad vältida patareide jäätmekäitlemise keskkonda sattumist. Ringmajanduse edendamiseks väheneb tooraine nõudlus ning vähendatakse keskkonnamõju. Lõpptarbija saab infot toote ohutuse ning kõrvaldamise kohta, millel on positiivne mõju inimese tervisele ning keskkonnale. Positiivset mõju looduskeskkonnale avaldab ka määruses sätestatud kohustus kasutada ringlusse võetud materjali tööstuslikes patareides ja akudes, elektrisõiduki- ja mootorsõidukiakudes. Selle nõudega edendatakse patarei- ja akutööstuses ringmajandust ning vähendatakse tooraine nõudlust. Kuna Eestis on võimalik käidelda ainult pliiakusid ning ülejäänud patareide ja akude käitlusvõimalus puudub, võib avalduda teatav negatiivne mõju keskkonnale riikidevahelise jäätmeveo transpordist. Kuid neid mõjusid on võimalik minimeerida parema planeerimise ja ringmajanduse kasutamisega.

Kavandatud muudatus 4: laiendatud tootjavastutuse tõhustamine

Laiendatud tootjavastutust ja tootjavastutusorganisatsioone käsitlev meede täpsustab peamiselt patarei- ja akudirektiivi praegu reguleerivaid sätteid. Meetme eesmärk on tagada kõigi kategooriate patareide ja akude puhul võrdsed tingimused laiendatud tootjavastutuse süsteemidele. Määrus 2023/1542 annab liikmesriikidele õiguse nõuda kõigi kategooriate patareide ja akude tootjatelt tootjate ühendusega liitumist. Jäätmeseadust täiendatakse sellekohase sättega: lisaks kantavate patareide ja akude tootjatele peavad kõik kergtranspordivahendite akude, elektrisõidukiakude ning tööstuslike patareide ja akude tootjad liituma tootjate ühendusega.

Mõju ettevõtetele

Muudatus mõjutab senist laiendatud tootjavastutuse süsteemi ja sellega võivad kaasneda lisakulud suurema kogumisvõrgustiku loomisest. Kogumispunktide ja kogumiskorra laiendamine toob ajutiselt lisahalduskoormust tootjatele ja tootjate ühendusele, kuid see peaks olema lühiajaline ning kogumiskorra abil on võimalik saavutada suuremaid kogumismäärasid. Kavandatud meetme eesmärk on tagada võrdsed tingimused laiendatud tootjavastutuse süsteemidele elektri- ja mootorsõidukiakude, kergtranspordivahendite akude, tööstuslike patareide ja akude ning kantavate patareide ja akude puhul. Seni oli tootjate ühendusega liitumine kohustuslik vaid kantavate patareide ja akude tootjatele. Muudatuse mõjul peavad tootjate ühendusega liituma ka mootor- ja elektrisõidukiakude, tööstuslike akude ja kergtranspordivahendite akude tootjad. See toob kaasa ajutise halduskoormuse kasvu nii tootjatele kui ka tootjate ühendustele, kuid mõju on ajutine ning edaspidi ei pea seni individuaalselt vastutanud tootjad enam samas mahus andmeid esitama, teabekampaaniate ning jäätmekäitluse korraldamisega tegelema.

Mõju elus- ja looduskeskkonnale

Mõju elu- ja looduskeskkonnale on positiivne. Kavandatavad meetmed aitavad vältida patareijäätmete keskkonda sattumist. Ringmajanduse edendamiseks väheneb tooraine nõudlus ning väheneb keskkonnamõju. Lõpptarbija saab infot toote ohutuse ning kõrvaldamise kohta, millel on positiivne mõju tervisele ja keskkonnale. Olulist positiivset mõju toob määruse punkt, et tootjad tagavad individuaalselt või tootjavastutusorganisatsiooni kaudu kõigi kantavate patareide ja akude jäätmete kogumise olenemata nende liigist, tootemargist või päritolust.

6. Seaduse rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevused, eeldatavad kulud ja tulud

Seaduse rakendamisega ei kaasne riigile ega kohalikele omavalitsustele tulusid ega märkimisväärsed kulusid. Käsitlevates küsimustes on ainus teadaolev kulu seotud registri arendusega. Probleemtooteregistri arenduse rahastamiseks kasutatakse riigieelarvelisi vahendeid, mis on Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskusele (KeMIT) eraldatud.

7. Rakendusaktid

Määruse 2023/1542 rakendamiseks tuleb muuta Vabariigi Valitsuse määrust nr 13 „Probleemtooteregistri põhimäärus“, keskkonnaministri määrust nr 57 „Probleemtoote kasutajale kättesaadavaks tehtava teabe loetelu ning teabe esitamise viisid ja kord¹⁴“ ning keskkonnaministri määrust nr 44 „Probleemtoodete kohta kehtestatud keeldude ja piirangut rakendamise tähtajad ning probleemtoodetes ohtlike ainete sisalduse piirnormid¹⁴“.

Määruse 2023/1542 rakendamiseks tuleb kehtetuks tunnistada keskkonnaministri määrus nr 5 „Kasutatud patareide ja akude käitlusnõuded“ ja nr 64 „Patareide ja akude märgistamise viis ja kord“ ning Vabariigi Valitsuse määrus nr 124 „Patareidest ja akudest tekkinud jäätmete

kogumise, tootjale tagastamise ning taaskasutamise või kõrvaldamise nõuded ja kord ning sihtarvud ja sihtarvude saavutamise tähtajad“, et vältida määruse nõuete kordamist.

Rakendusaktide kavandeid ei lisata. Tegemist on otsekohalduva määruse 2023/1542 rakendamiseks vajalike muudatustega ja teatud rakendusaktide kehtetuks tunnistamisega. Rakendusakti eelnõu formaalne lisamine üksnes suurendaks tarbetult ajakulu ja eelnõu materjalide mahtu.

8. Seaduse jõustumine

Seadus jõustub 2025. aasta 18. augustil, mil tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2006/66/EÜ ja kohaldub määruse 2023/1542 VIII peatükk, millega seatakse nõuded patareide ja akude laiendatud tootjavastutuse rakendamiseks.

Eelnõu punkt 3 jõustub 2026. aasta 1. jaanuaril, andmaks patareide ja akude tootjatele aega teha ettevalmistusi tootjate ühendusega liitumiseks.

Eelnõu punkt 1 jõustub 2027. aasta 18. veebruaril, mil kohaldatakse määruse 2023/1542 artikli 11 nõudeid.

9. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu saadetakse kooskõlastamiseks eelnõude infosüsteemi kaudu Justiitsministeeriumile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile ning ettepanekute tegemiseks Eesti Ringmajandusettevõtete Liidule, OÜ-le Eesti Elektroonikaromu, MTÜ-le Eesti Elektri- ja Elektroonikaseadmete Ringlus, MTÜ-le Autode Müügi- ja Teenindusettevõtete Eesti Liit, MTÜ-le ELV, Eesti Kaubandus- ja Tööstuskojale, MTÜ-le Eesti E-kaubanduse Liit, Eesti Taastuvenergia Kojale ja Eesti Kaupmeeste Liidule.